

DOI: 10.31866/2616-759X.6.2.2023.288147

УДК 792.071.2(477)Мельников

БАГАТОГРАННІСТЬ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЖАНА МЕЛЬНИКОВА

Яніна Бабченко*кандидат мистецтвознавства;**e-mail: yanina.bambinos@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0759-3577**Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна*

Анотація

У статті акцентовано на репрезентативних епізодах творчості, проведено аналіз специфіки виконавської манери, режисерського почерку українського актора, режисера і сценографа, художнього керівника Дніпропетровського академічного театру драми і комедії Жана Мельникова. **Мета дослідження** полягає в мистецтвознавчому аналізі феномену багатогранності творчої особистості на прикладі Ж. Мельникова. **Методологія дослідження** обумовлена метою дослідження і передбачає застосування загальнонаукових і мистецтвознавчих методів пізнання, зокрема історико-культурного, біографічного, формально-логічного, жанрово-стилістичного й теоретичного. **Наукова новизна** роботи полягає у виявленні багатогранності творчої особистості одного з провідних діячів українського театру другої половини ХХ – перших десятиліть ХХІ ст., а також виявленні його резонансних акторських, режисерських і сценографічних прийомів. **Висновки.** Поняття «багатогранність» щодо творчої діяльності дніпровського актора, режисера і сценографа Ж. Мельникова можна інтерпретувати в контексті творчої особистості, яка проявила себе в різних сферах діяльності. Творчість Ж. Мельникова є багатожанровим і багатоплановим тристороннім процесом, що виражається в поєднанні різноманітних підходів до режисерського прочитання відомих творів класичної та сучасної драматургії, акторської інтерпретації образів героїв, а також художнього оформлення сценічного простору вистав. Підхід до режисерської експлікації (за Ж. Мельниковим) передбачає можливість творчої трансформації тексту з метою посилення певного акценту й осучаснення драматичного твору. Постановки майстра характеризуються масштабністю порушеної проблематики, оригінальністю думки, висотою ідеалів, пошуком істини та прагненням вплинути на свідомість глядача (навіть на комедійному матеріалі). Створені акторські образи вирізняються нестандартністю прочитання, детальністю психологічного розкриття, органічним поєднанням драматичної напруги та гумору.

Ключові слова: Жан Мельников; багатогранність; творча особистість; актор; режисер; сценограф; український театр

Постановка проблеми

Жан Олександрович Мельников (1936–2021 рр.) – народний артист України, видатний український театральний діяч, з ім'ям якого нерозривно пов'язана історія розвитку театрального мистецтва Дніпра, яскравий приклад універсально обдарованої особистості, наділеної різнобічними здібностями, реалізованими в плідній діяльності актора, режисера, сценографа, художнього керівника Дніпропетровського академічного театру драми і комедії. Його сценічна діяльність – значне явище українського театрального мистецтва другої половини ХХ – перших десятиліть ХХІ ст., у якому відображені основні проблеми сучасної реальності: моральні проблеми, проблеми культури та мови, національної єдності та сили.

Актуальність дослідження визначається необхідністю спеціального, системного дослідження театральної діяльності Ж. Мельникова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження особливостей творчості театральних діячів у вітчизняному театрознавстві та мистецтвознавстві було і лишається одним з пріоритетних напрямів. У наукових публікаціях Т. Нечаєнко, С. Плуталова та А. Дорофєєвої (2020), І. Іващенко та В. Стрельчук (2020; 2021), Н. Гусакової та Е. Хвостової (2021) К. Пивоварової, Ю. Циватої, Є. Скрипник (2022), Т. Бойко та М. Татаренко (2022), опублікованих протягом останніх чотирьох років, проаналізовано різноманітні аспекти творчої діяльності, розглянуто проблеми режисерської поетики та жанрово-стилістичних особливостей постановок Д. Богомазова, А. Приходька, П. Ільченка, В. Московченка, І. Уривського, унікальність художнього світу актора Б. Ступки та ін.

Вагомим внеском у збереження пам'яті про творчий шлях народного артиста України Жана Мельникова є монографія українського театрознавця А. Тулянцева «Жан Мельников» (2002), присвячена, зокрема, діяльності майстра на сцені та в кіно. Численні публікації у регіональній пресі свідчать про неабиякий інтерес суспільства до творчості митця як актора, режисера, художнього керівника Дніпропетровського академічного театру драми і комедії, педагога та громадського діяча (Абрамова, 2006; Поліщук, 2013). Проте особливості творчої діяльності Ж. Мельникова й досі лишаються поза увагою сучасних науковців і вимагають всебічного висвітлення.

Виклад основного матеріалу

Багатогранність – складний стик кількох сторін і проявів, множинність різних рис у творчості того чи того творця, якщо мова йде про галузь мистецтва.

У цій статті поняття «багатогранність» розуміємо в значенні «множинності» та «розмаїття», тобто певної сукупності проявів творчого генія театрального діяча.

Діяльність справжнього митця завжди багатогранна, оскільки, як творець, він прагне проявити себе в багатьох галузях культури.

Безпосередньою галуззю розкриття таланту Ж. Мельникова в молоді роки було акторське мистецтво, проте, як і багато талановитих діячів театру, з набуттям творчого досвіду він відчув потребу спробувати донести своє світовідчуття та світобачення до глядача ще й через режисуру, сценографію та музику.

У мистецтвознавчих дослідженнях творчість театральних діячів звичайно розділяється на етапи. У цій статті аналіз творчості Ж. Мельникова розділено на такі періоди: ранній (1952–1987 рр.) та пізній (1988–2021 рр.).

Творчий шлях Ж. Мельникова розпочався у 1952 р. З 1954 р. (з перервами) – актор, а з 1978 р. – актор і режисер Дніпропетровського російського драматичного театру.

Навчався в Дніпропетровському театральному училищі (1958 р.) в І. Кобринського – відомого режисера, який поєднував педагогічну працю з практичною режисурою і працював у Дніпропетровському українському музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка (1935–1944 рр., 1950–1955 рр.) та Дніпропетровському театрі російської драми ім. Максима Горького (1944–1950 рр., 1955–1960 рр., 1962–1979 рр.). Постановки І. Кобринського, такі як «Правда» О. Корнійчука (1937 р.), «Навіки разом» Л. Дмитерка (1951 р.), «Ревізор» М. Гоголя та «Під золотим орлом» Я. Галана (1952 р.), «Мораль пані Дульської» Г. Запольської (1956 р.) й інші, побудовані на принципі тонкого психологічного театру, вирізняючись високохудожнім узагальненням та образністю (Бабій, 2013). Саме І. Кобринський вплинув на формування творчої манери й філософічність мислення Ж. Мельникова, його розуміння акторської професії та осмислення призначення театального мистецтва в цілому.

Суттєвим практичним досвідом для актора-початківця стала головна роль школяра Олега Савіна у виставі «В пошуках радості» В. Розова (режисер І. Кобринський, 1958 р.) та співпраця із зірковим ансамблем – Є. Шершневою, Є. Берковичем, В. Векшиним, І. Ерельтом та ін. До опанування характеру свого героя молодий актор йшов «від себе» і зумів правдиво передати не лише душевні поривання п'ятнадцятирічного школяра, але й складний процес становлення особистості, яка шукає відповіді на складні життєві проблеми, зокрема на не до кінця осмислене глобальне питання: навіщо замінювати чисті та дорогі цінні духовні радості сурогатами (Слобода, 2008).

У виконанні Ж. Мельникова головний герой, сповнений життям, щирістю та безпосередністю, підриває сюжет своїм «пошуком радості» життя та презентує глядачу людину нового часу. Актор пояснює невинні вчинки свого героя його внутрішньою гарячністю, душевним неспокоєм, переживанням за долю близьких йому людей.

Талановито втілюючи характерних і комічних персонажів, Ж. Мельников поступово переходить до драматичних ролей. Яскравим прикладом стала роль Євгена Лукашина у виставі «З легким паром!» за п'єсою Е. Брагінського та Е. Рязанова «Одного разу новорічної ночі, або З легким паром» (Абрамова, 2006).

У 1977 р. головний режисер Дніпропетровського російського драматичного театру ім. Максима Горького (нині Дніпровський академічний театр драми і комедії) Є. Зубовський запропонував Ж. Мельникову втілити образ 55-річного Олексія Миколайовича Сарафанова в комедії «Старший син» за п'єсою О. Вам-

пілова. Ж. Мельникову вдалося створити образ надзвичайно чарівного, сповненого живого почуття та зворушливості музиканта-кларнетиста, який грає в клубі залізничників; показати глядачу його внутрішній світ, молодий і світлий, що надало виставі потрібної тональності (Абрамова, 2006).

Серед багатьох ролей Ж. Мельникова, утілених на дніпропетровській сцені, театральні критики виділяють такі: Дядька Лева («Лісова пісня» Лесі Українки), Георга («Кін IV» Г. Горіна), Василя («Вечір» О. Дударева), Едигея («І довше віку триває день» Ч. Айтматова), Васильєва («Вибір» Ю. Бондарева), Михайла («Зикови» Максима Горького), Худякова («Характери» за В. Шукшиним), Івана («Іван і Мадонна» А. Кудрявцева), Гаєва («Вишневий сад» А. Чехова), Швейка («Йосиф Швейк проти Франца Йосифа» Я. Гашека), Короля Ліра («Король Лір» В. Шекспіра). Наголошують на тому, що майстру «властиві оригінальність прочитання, глибина психологічного розкриття, поєднання гумору та драматичної напруги» (Бабій, 2018), а також створення незвичних за змістом і формою сценічних образів.

Вітчизняний мистецтвознавець А. Тулянцеv (2002, с. 4) високо оцінює творчість митця та засвідчує його неабияку багатогранну працьовитість:

Його [Ж. Мельникова] мистецтво – мистецтво перетворення, мистецтво створення «життя людського духу» на сцені та на екрані. Володіючи майстерністю, досвідом, чудовими сценічними даними, темпераментом, акторською чарівністю, він кожного дня багато працює, грає вистави, зустрічає глядачів – ось звичайний перебіг життя не тільки актора, а й художнього керівника. [Переклад мій. – Я. Ю.]

111

Багатогранність творчої особистості Жана Мельникова проявилася і в музиці – у багатьох виставах його герої грали на фортепіано, баяні, акордеоні, балалайці або гітарі. Окрім того, майстер є автором музики до постановок Дніпропетровського академічного театру драми і комедії («Се-ля-ві, або чоловічий рід, єдине число» Ж.-Ж. Брікера та М. Ласега, 1996 р.; «Весільний марш» В. Азернікова, 2001 р.; «Занадто жонатий таксист» Р. Куні, 2005 р.; «Останній герой» О. Марданя, 2005 р. та ін.) (Днепрпетровський академічний театр російської драми ім. М. Горького, б.д.).

Роль Короля Ліра у постановці молодого режисера В. Пінського виявилася для Ж. Мельникова знаковою і багато в чому визначила подальший напрям творчості. Зі спогадів майстра дізнаємося, що, як актор, він не був остаточно задоволений створеним образом. Задані режисером межі здавалися занадто тісними: «Мені було мало того, що запропонував режисер, хоча критики глядачі дуже добре сприйняли нашу виставу, але кожного разу, граючи Ліра, я відчував потребу зрозуміти: в ім'я чого король вчинив так зі своїми доньками і підданими» (Поліщук, 2013). Наприкінці 1990-х рр. Ж. Мельников розпочав роботу над ґрунтовною розробкою власної інтерпретації однієї з найвідоміших шекспірівських трагедій.

У контексті специфіки теми статті розглянемо роботу майстра над режисерською експлікацією («деталізований комплекс таких задумів, рішень, цілей, за-

вдань, структурованих у логічній послідовності й закріплених письмово») (Кашуба, 2018, с. 49) вистави за п'єсою «Король Лір» В. Шекспіра більш детально, оскільки, на нашу думку, у ній розкривається унікальний авторський режисерський підхід Ж. Мельникова.

Художня інтерпретація передбачає заміну авторського тексту його аналогом, створеним спеціально для певної категорії споживачів (у цьому разі глядачів), які не знають мову оригіналу або з інших причин не здатні чи не бажають звернутися до першоджерела. Переклад передбачає адекватну передачу стилю, фабули та філософської проблематики оригіналу твору. Проте переклад трагедій В. Шекспіра – надзвичайно складний, а будь-яке різночитання стає приводом тривалих дискусій, оскільки в цього автора значення має не лише кожне слово, але й кожен звук, до того ж деякі нюанси гри слів помітні лише на слух (Holbrook, 1993, с. 39).

Є різноманітні переклади п'єси. Вільний переклад М. Гнедича «Король Лір (Леар)» здійснений на початку XIX ст. з французької обробки Ж.-Ф. Дюсі. Переклад М. Кузьміна 1936 р. адекватно передає сюжет та успішно трактує складні пасажи, проте цей варіант вважають не театральним через емоційну стриманість. Переклад Т. Щепкіної-Куперник також досить наближений до оригіналу. Переклад Б. Пастернака – високохудожній і народний, здійснений за принципом «від перекладу слів до перекладу думок», але принципово неточний, характеризується відступами від шекспірівського тексту. Переклад О. Сороки, у якому поєднано досить високу точність з живою, емоційною мовою, передає всі контрасти першоджерела (від риторики до сленгу). Увагу Ж. Мельникова привернуло словосполучення «трагедія про короля» у назві перекладу відомого літератора, поета і композитора Срібного віку М. Кузьміна «Трагедія про Короля Ліра». Це стало підґрунтям для режисерської експлікації в цілому і визначило назву вистави – «Трагедія про короля...»: «Неважливо, який король, в якій державі, важливо, що відбулося з людиною, яка втратила країну... Потім я вирішив і весь текст побудувати на різних перекладах, що дало абсолютно несподіваний і глибокий ефект, новий погляд на стару історію» (Абрамова, 2006, с. 3).

Вистава у постановці Ж. Мельникова мала назву «Трагедія в Королі Лірі». Це було нове прочитання класичного шекспірівського тексту. Режисер так розставив акценти, щоб передати глядачам всю «трагедію головного героя, його біль через розділ держави, відступництво та зраду близьких людей» (Шевченко, 2018).

Підхід до режисерської експлікації (за Ж. Мельниковим) передбачає можливість творчої трансформації тексту з метою посилення певного акценту або осучаснення драматичного твору (наприклад, під час роботи над постановкою вистави «Іван та Мадонна» за п'єсою А. Кудрявцева Ж. Мельников (з дозволу автора) змінив п'єсу, залишивши головного героя живим, зробив пролог та епілог вистави, дописав сцену про те, як колишній фронтовик вимушений просити милості).

У 2014 р. до 200-річчя Кобзаря Ж. Мельников здійснив постановку (автор режисури та сценографії) вистави «Інші духом» (сцени з життя молодого Тараса Шевченка) А. Калініченка. В інтерпретації майстра Тарас Шевченко (актор

А. Мельников) постає як поет і громадянин, чуттєва, глибока людина, яка кохає і кохана. Завдяки властивому режисеру відчуттю епохи постановка співзвучна часу, торкається багатьох актуальних питань, дає змогу поглянути на українські події 2014 р. крізь призму образу постаті поета (Кокоско, 2014).

Режисура Ж. Мельникова пізнього періоду творчості (1988–2021 рр.) – своєрідний підсумок багаторічних роздумів майстра про життя, суспільство та людину. Постановки вистав «Іван і Мадонна» А. Кудрявцева (1988 р., Ж. Мельников, Н. Масальська), «Трагедія про короля...» В. Шекспіра (1999 р.), «Акомпаніатор» А. Галіна (2000 р.), «У сутінках» О. Дударева (2004 р.), «Останній герой» О. Мардяна (2006 р.), «Мир твоєму дому» Шолом-Алейхема (2009 р.), «Палата бізнес-класу» О. Коровкіна (2012 р.), «Інші духом» О. Калініченка (2014 р.), «Потрібен брехун» Д. Псафаса (2015 р.) (Бабій, 2018), «Геній і безпутність» Г. Горіна, «Занадто жонатий таксист» та «Таксист-2» за п'єсами Р. Куні тощо характеризуються широтою та глибиною піднятої проблематики, нестандартністю думки, висотою ідеалів, постійних пошуків істини, прагненням «доторкнутися до тонкого плану» глядача.

Однією із зіркових постановок Ж. Мельникова стала вистава «Мир дому твоєму» (нова редакція за мотивами повісті «Листи Тев'є-молочника» Шолом-Алейхема), у якій він виконав головну роль – молочника Тев'є (рис. 1). Відмовившись від ідеї коштовних декорацій і помпезних костюмів, режисер робить акцент на надзвичайно точній психологічній акторській грі.

У репертуарі, що обрав художній керівник Дніпропетровського академічного театру драми і комедії Ж. Мельников, пріоритет надано комедіям «Палата бізнес-класу» О. Коровкіна, «Потрібен брехун» Д. Псафаса, «Занадто жонатий таксист», «Таксист 2» Р. Куні та ін. Це свідчить про бажання майстра, щоб театр відповідав запитам сучасного глядача. Принципово важливою є відмова від будь-якої вульгарності, що руйнує людську гідність – у виставах увага глядача фокусується на осмисленні актуальних питань і явищ людського суспільства.

Аналізуючи сценографічні оформлення вистав, які розробив Ж. Мельников («Се-ля-ві, або чоловічий рід, єдине число» Ж.-Ж. Брікера та М. Ласега, 1996 р.; «Весільний марш» В. Азернікова, 2001 р.; «Останній герой» О. Мардяна, 2005 р.; «Мир твоєму дому» Шолом-Алейхема, 2009 р.; «Інші духом» А. Калініченка тощо), можемо констатувати домінування функції означення конкретного місця дії (певною мірою дотриманню такої естетичної, художньої спрямованості сприяє очікування глядача, прагнення бачити вистави безпосередніх життєвих відповідностей). У межах життєподібної декорації, яку майстерно втілила художниця-виконавиця О. Бабай, Ж. Мельников прагне створити необхідну почуттєву ат-

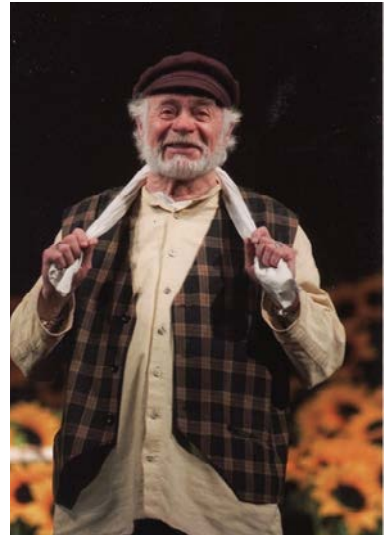

Рис. 1. Ж. Мельников у ролі Тев'є в трагікомедії «Мир дому твоєму»

Шолом-Алейхема
(Шевченко, 2018)

мосферу постановки. За допомогою відповідних мальовничих і світлових засобів, кольорової гами, композиційних співвідношень Ж. Мельников художньо наповнює та розширює сценічний простір вистави, ретранслюючи глядачу передусім власне (режисерське) ставлення до сценічної дії. Значну роль у створенні атмосфери вистав відіграють мальовничі задники декорацій – дерев'яний тин із соняшниковими полями на тлі синього вечірнього неба («Мир твоєму дому» Шолом-Алейхема (2009 р.)) (Днепропетровский академический театр русской драмы им. М. Горького, 2009); величезні картини в золотих рамах – збільшені на плотері репродукції малюнків Т. Шевченка («Інші духом» А. Калініченка, 2014 р.).

На думку Ж. Мельникова, українська театральна культура – це передусім психологічний театр, у якому творчі експерименти й авангард не мають нівелювати сформовані традиції. Багатогранність його творчої особистості виражається в прагненні розмовляти з глядачем мовою акторського, режисерського, сценографічного та музичного мистецтва.

Жан Олександрович Мельников – митець, творець, який убачав своїм головним завданням збереження духовності українського суспільства.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні багатогранності творчої особистості одного з провідних діячів українського театру другої половини ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. Жана Мельникова й осмисленні його резонансних акторських, режисерських і сценографічних прийомів.

Висновки

Поняття «багатогранність» щодо творчої діяльності дніпровського актора, режисера і сценографа Жана Мельникова можна інтерпретувати в контексті багатогранності творчої особистості, яка проявила себе в різних сферах діяльності. Творчість Ж. Мельникова являє собою різносторонній процес, відображення акторської, режисерської, сценографічної та музичної діяльності.

Хронологічні межі діяльності Ж. Мельникова охоплюють другу половину ХХ – перші два десятиліття ХХІ ст. У статті виокремлено ранній (1952–1987 рр.) та пізній (1988–2021 рр.) періоди творчості, що характеризуються пошуком нових шляхів розвитку українського психологічного театру відповідно до особливостей мистецьких тенденцій соціокультурного простору України.

Виявлено багатожанровість і багатоплановість творчості Ж. Мельникова, що виражається в поєднанні різноманітних підходів до режисерського прочитання відомих творів класичної та сучасної драматургії, акторської інтерпретації образів героїв, а також художнього оформлення сценічного простору вистав. Підхід до режисерської експлікації (за Ж. Мельниковим) передбачає можливість творчої трансформації тексту з метою посилення певного акценту або осучаснення драматичного твору. Постановки майстра характеризуються масштабністю піднятої проблематики, оригінальністю думки, висотою ідеалів, постійними пошуками істини, прагненням «доторкнутися до тонкого плану» глядача (навіть на комедійному матеріалі). Створені протягом багаторічної професійної діяльності акторські образи вирізняються нестандартністю прочитання, детальністю психологічного розкриття, органічним поєднанням драматичної напруги та гумору.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Абрамова, Т. (2006, 28 липня). Жан Мельников сыграл роль Жени Лукашина задолго до появления «Иронии судьбы». *Наше місто*, 106(2465), 3.
- Бабій, Г. А. (2013). Кобринський Ілля Григорович. В *Енциклопедія Сучасної України*. <https://esu.com.ua/article-8896>
- Бабій, Г. А. (2018). Мельников Жан Олександрович. В *Енциклопедія Сучасної України*. <https://esu.com.ua/article-66393>
- Бойко, Т., & Татаренко, М. (2022). Нова парадигма української класики: вистави Івана Уривського на камерних сценах Києва. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*, 5(2), 127–136. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.5.2.2022.266527>
- Гусакова, Н., & Хвостова, Т. (2021). Сценічна творчість Богдана Ступки: особливості прийомів і методів його акторської майстерності. *Мистецтвознавчі записки*, 39, 256–260. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.39.2021.238735>
- Днепропетровский академический театр русской драмы им. М. Горького. (2009, 7 октября). Премьера!!!. <https://web.archive.org/web/20220605154618/https://gorkiy-theatre.at.ua/news/premera/2009-10-07-21>
- Днепропетровский академический театр русской драмы им. М. Горького. (б.д.). Спектакли. <https://web.archive.org/web/20220608175759/https://gorkiy-theatre.at.ua/publ/1>
- Іващенко, І. В., & Стрельчук, В. О. (2020). Режисура Дмитра Богомазова в контексті інноваційних сценічних практик. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Мистецтвознавство»*, 42, 170–176. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207648>
- Іващенко, І. В., & Стрельчук, В. О. (2021). Специфіка творчої репрезентації класичних і сучасних текстів у режисурі А. Приходька. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 221–225. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2021.229600>
- Кашуба, В. Г. (2018). Режисерська експлікація в театрі: сутність і проблематика методу. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 23, 47–51.
- Кокошко, Ю. (2014, 02 квітня). *Любимый и одинокий Тарас*. Днепр вечерний. <https://dv-gazeta.info/vechyorika/kultura/lyubimyiy-i-odinokiy-taras.html>
- Нечаєнко, Т., Плуталов, С., & Дорофєєва, А. (2020). Специфіка режисерської творчості Володимира Московченка в динаміці розвитку театральної культури Луганщини. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*, 3(2), 180–192. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.3.2.2020.219281>
- Пивоварова, К., Цивата, Ю., & Скрипник, Є. (2022). Неокласичний стиль театральної режисури Петра Ільченка. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*, 5(2), 150–161. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.5.2.2022.266531>
- Поліщук, Т. (2013). Жан Мельников: «Якщо за маскою і костюмом немає індивідуальності, то такий актор – не цікавий!». *День*, 70. <https://day.kyiv.ua/article/kultura/zhan-melnykov-yakshcho-za-maskoyu-i-kostyumom-nemaye-individualnosti-takyu-aktor-ne>
- Слобода, В. В. (Упоряд.). (2008). *Люди і доли*. Ліра.

- Тулянцеv, А. А. (2002). *Жан Мельников*. Днепропетровская книжная типография.
- Шевченко, О. (2018, 16 січня). *Жан Мельников: життя та сцена*. Портал «ДніпроКультура». https://www.dnipro.lib.dp.ua/index.php?route=information/project&prj_id=225
- Holbrook, H. (1993). Foreword. In J. F. Andrews (Ed.), *King Lear (Everyman Shakespeare)*. Orion Publishing Group.

REFERENCES

- Abramova, T. (2006, July 28). Zhan Melnikov sygral rol Zheni Lukashina zadolgo do poiavleniia "Ironii sudby" [Zhan Melnikov played the role of Zhenya Lukashin long before the advent of The Irony of Fate]. *Nashe misto*, 106(2465), 3 [in Russian].
- Babii, H. A. (2013). Kobrynskyi Illia Hryhorovych [Illia Hryhorovych Kobrynskyi]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. <https://esu.com.ua/article-8896> [in Ukrainian].
- Babii, H. A. (2018). Melnykov Zhan Oleksandrovych [Zhan Oleksandrovich Melnikov]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. <https://esu.com.ua/article-66393> [in Ukrainian].
- Boiko, T., & Tatarenko, M. (2022). Nova paradyhma ukrainskoi klasyky: vystavy Ivana Uryvskoho na kamernykh stsenakh Kyieva [A new paradigm of Ukrainian classics: performances of Ivan Uryvskiy on the Kyiv chamber stages]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 5(2), 127–136. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.5.2.2022.266527> [in Ukrainian].
- Dnipro Academic Drama and Comedy Theatre*. (2009, October 7). Premera!!! [Premiere!!!]. <https://web.archive.org/web/20220605154618/https://gorkiy-theatre.at.ua/news/premera/2009-10-07-21> [in Russian].
- Dnipropetrovsk Academic Theatre of Russian Drama named after Maxim Gorky*. (n.d.). Spektakli [Performances]. <https://web.archive.org/web/20220608175759/https://gorkiy-theatre.at.ua/publ/1> [in Russian].
- Holbrook, H. (1993). Foreword. In J. F. Andrews (Ed.), *King Lear (Everyman Shakespeare)*. Orion Publishing Group [in English].
- Husakova, N., & Khvostova, T. (2021). Stsenichna tvorchoist Bohdana Stupky: osoblyvosti pryiomiv metodiv yoho aktorskoi maisternosti [Bohdan Stupka stage creativity: techniques and methods features of his acting skills]. *Notes on art criticism*, 39, 256–260. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.39.2021.238735> [in Ukrainian].
- Ivashchenko, I. V., & Strelchuk, V. O. (2020). Rezhysura Dmytra Bohomazova v konteksti innovatsiinykh stsenichnykh praktyk [Dmytro Bohomazov's style of directing in the context of innovative theatrical practices]. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 42, 170–176. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207648> [in Ukrainian].
- Ivashchenko, I. V., & Strelchuk, V. O. (2021). Spetsyfika tvorchoi reprezentatsii klasychnykh i suchasnykh tekstiv u rehzhysuri A. Prykhodka [The specifics of the creative representation of classical and modern texts in the direction of A. Prykhodka]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 221–225. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2021.229600> [in Ukrainian].
- Kashuba, V. H. (2018). Rezhyserska eksplikatsiia v teatri: sutnist i problematyka metodu [Director's explanation in the theater: essence and problems of the method]. *Naukovyi*

visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho, 23, 47–51 [in Ukrainian].

- Kokoshko, Iu. (2014, April 02). *Liubymy i odinokii Taras* [Beloved and lonely Taras]. Dnepro vechernii. <https://dv-gazeta.info/vechoryorka/kultura/lyubimyiy-i-odinokiy-taras.html> [in Russian].
- Nechaienko, T., Plutalov, S., & Dorofieieva, A. (2020). Spetsyfika rehyserskoï tvorchosti Volodymyra Moskovchenka v dynamitsi rozvytku teatralnoi kultury Luhanshchyny [The specifics of Volodymyr Moskovchenko's directorial work in the dynamics of the development of theater culture in the Luhansk region]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 3(2), 180–192. <https://doi.org/10.31866/2616-759x.3.2.2020.219281> [in Ukrainian].
- Polishchuk, T. (2013). Zhan Melnykov: "Iakshcho za maskoiu i kostiumom nemaie indyvidualnosti, to takyi aktor – ne tsikavyi!" [Zhan Melnykov: "If there is no individuality behind the mask and costume, then such an actor is not interesting!"]. *Den*, 70. <https://day.kyiv.ua/article/kultura/zhan-melnykov-yakshcho-za-maskoyu-i-kostyumom-nemaye-indyvidualnosti-takyy-aktor-ne> [in Ukrainian].
- Pyvovarova, K., Tsyvata, Yu., & Skrypnyk, Ye. (2022). Neoklasychnyi styl teatralnoi rehysury Petra Ilchenka [The neoclassical style of theatre directing by Petro Ilchenko]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 5(2), 150–161. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.5.2.2022.266531> [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. (2018, January 16). *Zhan Melnykov: life and scene*. Portal "DniproKultura". https://www.dnipro.lib.dp.ua/index.php?route=information/project&prj_id=225 [in Ukrainian].
- Sloboda, V. V. (Comp.). (2008). *Liudy i doli* [People and destinies]. Lira [in Ukrainian].
- Tuliantcev, A. A. (2002). *Zhan Melnykov* [Zhan Melnikov]. Dnepropetrovskaia knizhnaia tipografia [in Russian].

THE VERSATILITY OF ZHAN MELNYKOV'S CREATIVE PERSONALITY

Yanina Babchenko

PhD in Art Studies;

e-mail: yanina.bambinos@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0759-3577

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The article focuses on representative episodes of creativity, analyses the specifics of the performing style and directorial handwriting of the Ukrainian actor, director, and set designer, artistic director of the Dnipro Academic Drama and Comedy Theatre Zhan Melnykov. **The purpose of the study** is to analyse the phenomenon of creative personality versatility on Zhan Melnykov's example. **The research methodology** is determined by the purpose of the study and involves the use of general scientific and art-historical methods of cognition, in particular, historical and cultural, biographical, formal and logical, genre and stylistic, and theoretical methods. **The scientific novelty** of the work lies in revealing the versatility of the creative personality of one of the leading figures of the Ukrainian theatre of the second half of the twentieth and the first decades of the twenty-first century, as well as in identifying his resonant acting, directing, and scenographic techniques. **Conclusions.** The concept of "versatility" in relation to the creative activity of the Dnipro actor, director, and set designer Zh. Melnykov can be interpreted in the context of a creative personality who has shown himself in various fields of activity. Zh. Melnykov's work is a multi-genre and multi-faceted tripartite process, which is expressed in a combination of various approaches to the director's interpretation of famous works of classical and contemporary drama, actor's interpretation of characters, and artistic design of the stage space of performances. The approach to the director's explication (according to Zh. Melnykov) implies the possibility of creative transformation of the text to strengthen a certain emphasis and modernise the dramatic work. The master's productions are characterised by the scale of the issues raised, originality of thought, high ideals, search for truth, and the desire to influence the viewer's consciousness (even on comic material). The created actors' characters are distinguished by their non-standard readings, detailed psychological disclosure, and an organic combination of dramatic tension and humour.

Keywords: Zhan Melnykov; versatility; creative personality; actor; director; set designer; Ukrainian theater

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.